

MEER ZORG VOOR KLEUTERS VIA CONTACTWERK

MIET FOURNIER
MEER ZORG VOOR KLEUTERS
VIA CONTRACTWERK

De foto's in het binnenwerk zijn afkomstig van de Gemeentelijke Basisschool 'De Kreke' te Kortemark (<http://get.to/kleuterkortemark>). Een voorwaarde om aan de slag te gaan met contractwerk is een goede invulling van de hoeken in de klas. De foto's zijn voorbeelden hiervan uit de praktijk.

D/2024/45/584 – ISBN 978 90 209 7396 9 – NUR 846

VORMGEVING Studio Lannoo
OMSLAGFOTO Liesbet Slegers
OMSLAG Koloriet

© Miet Fournier en Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2007
LannooCampus maakt deel uit van de Lannoo groep.

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets van deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

UITGEVERIJ LANNOOCAMPUS
VAARTKOM 41 BUS 01.02
3000 LEUVEN
BELGIË
WWW.LANNOOCAMPUS.COM

POSTBUS 23202
1100 DS AMSTERDAM
NEDERLAND

INHOUDSTAFEL

---

1. WAT IS CONTRACTWERK?	9
1.1 Welke vlag dekt de lading of: wat bedoelen we precies?	9
1.2 Wat verstaan wij onder goed contractwerk?	9
1.3 Vragen die kunnen leven bij het team	11
1.4 Verschillende vormen van contractwerk	12
1.5 Doelen bij het contractwerk	15
1.6 Voordelen van contractwerk	15
2. PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE PRINCIPES WAAROP CONTRACTWERK GESTOELD IS	21
2.1 Observatie als basis	21
2.2 Zorgbreed denken	23
2.3 Welbevinden en betrokkenheid	25
3. VOORWAARDEN OM CONTRACTWERK TE REALISEREN	29
3.1 De school	29
3.2 De klas	30
3.3 Het kind	32
3.4 De leerkracht	35
3.5 Geleidelijk aan invoeren	36
4. ONDERSTEUNING BIJ CONTRACTWERK	39
4.1 Klasinrichting	39
4.2 Spelimpulsen geven	39
4.3 De 'beertjes van Meichenbaum'	41
4.4 Belonen	43
5. CONCRETE UITWERKING VAN HET CONTRACTWERK	45
5.1 Beschrijving van het bord zelf	45
5.2 Welke opdrachten komen aan het bord? En hoeveel?	51
5.3 Gradatie in het werken met het bord	52

De knutselhoek in een herfstkleedje

5.4	Hoe de opdrachten op het bord aanbrenge n bij de kleuters?	54
5.5	Afspraken en grenzen die nodig zijn	55
5.6	Hoe noteren in het klasdagboek?	57
6.	ROL VAN DE LEERKRACHT BIJ CONTRACTWERK	59
6.1	Stimulerend tussenkomen	59
6.2	Gevoelig zijn voor belevingen	61
6.3	Autonomie verlenen	62
6.4	Observeren en analyseren	62
7.	ENKELE AANDACHTSPUNTEN BIJ HET GEBRUIK VAN CONTRACTWERK	65
7.1	Gebruik van het contractbord bij het remediëren	65
7.2	Overgang naar de lagere school	66
7.3	Ouders informeren	66
7.4	Het hele team betrekken	67
BIJLAGEN		71
B1.	Beschrijving van het keuzebord	71
B2.	Overzichtsblad bij contractwerk	73
B3.	Toelichting bij het overzichtsblad	74
B4.	Steekkaart voor het klasdagboek van de leerkracht	79
B5.	Brief aan de ouders	82
B6.	Leidraad teamgesprek vooraleer te starten met contractbord	84
BIBLIOGRAFIE		85
EINDNOTEN		86

De leeshoek

1 WAT IS CONTRACTWERK?

1.1 WELKE VLAG DEKT DE LADING OF: WAT BEDOELEN WE PRECIJS?

Via contractwerk willen we vooral meer zorg geven aan kleuters met specifieke noden. We willen kleuters die uit de boot vallen omdat ze wat trager denken of omdat ze juist veel verder staan in (een bepaald aspect van) hun ontwikkeling, in de klasgroep geven wat hun toekomt: maatwerk. Via contractwerk krijgt elk kind opdrachtjes die het aankan, die aansluiten bij zijn of haar ontwikkelingsniveau. Kortom: opdrachtjes op maat van het individuele kind.

Daarom wordt in dit boek op het starten met contractwerk geen leeftijd geplakt. De diverse stappen in de opbouw worden wel aangegeven: welke stappen zet je eerst en wat doe je bij kleuters die al verder staan in hun ontwikkeling? Bij deze manier van werken heeft het ook geen belang of je nu kleuters van dezelfde leeftijd in de klas hebt of een graadsklas hebt of een leefgroep begeleidt. Het gaat erom dat je niet alleen **ziet** wat je kinderen al kunnen en kennen, maar dat je er ook wat mee **doet**. Dat je handelingsgericht observeert of met andere woorden: dat je weet waar het schoentje knelt en het **schoentje** bijstelt tot het past. *Contractwerk* bestaat uit de opdrachtjes die je gaat geven en die de kinderen uitvoeren, het *contractbord* is het hulpmiddel om deze opdrachtjes visueel te ondersteunen.

1.2 WAT VERSTAAN WIJ ONDER 'GOED' CONTRACTWERK?

Contractwerk is bedoeld om ervaringen te verrijken, om kinderen te stimuleren, om kinderen die meer zorg nodig hebben beter en grondiger te kunnen begeleiden. Niet om kleuters te dwingen om bepaalde activiteiten uit te voeren die de leerkracht heeft bedacht.

Goed contractwerk biedt een brede waaier aan activiteiten en materialen aan om diverse ontwikkelingsaspecten te ondersteunen en/of te ontwikkelen.

Goed contractwerk ontwikkelt de zelfsturing: kleuters leren plannen maken, ze leren een reeks activiteiten plannen en uitvoeren met behulp van de leerkracht en met visuele ondersteuning. Ze leren hoe ze te werk moeten gaan om een activiteit op hun niveau te begrijpen. Ze leren dat ze zelf die activiteit moeten aanpakken, dat dit hun eigen verantwoordelijkheid is, ze leren iets volhouden en iets afwerken.

Goed contractwerk brengt de kinderen spelenderwijs een werkhouding bij. Onder ‘werkhouding’ verstaan we: aandachtsconcentratie, nauwkeurigheid, uithoudingsvermogen en fysieke houding.

Goed contractwerk houdt een uitdagend en gevarieerd aanbod in dat afgestemd is op het ontwikkelingsniveau en de specifieke noden van elk kind.

En ten slotte is goed contractwerk een handig middel om jezelf, jouw organisatie en jouw manier van werken te evalueren.

Wanneer je contractwerk goed gebruikt, verplicht het je ook om het ontwikkelingsniveau van de kleuters goed op te volgen.

Wij pleiten bij het gebruik van contractwerk sterk voor het handelen, het manipuleren, het experimenteren en het (laten) verwoorden. Kleuters gaan opdrachtjes uitvoeren in de diverse hoeken van de klas, met materiaal. Bijvoorbeeld: een kind dat moeite heeft met synchroon tellen laten we geen werkblad maken waarop het de cijfers van 1 tot 9 in de correcte volgorde moet verbinden om een tekening te bekomen, maar laten we een gezelschapsspel spelen waarbij synchroon tellen belangrijk is. Bijvoorbeeld een paardjesspel.

Werkblaadjes worden nog te vaak beschouwd als ‘goed materiaal’ om in de klas te gebruiken. Maar werken op papier is een typische eis van het schoolonderwijs en strookt niet met de ontwikkelingskenmerken van kleuters. Kleuters leren incidenteel. Voor de leeftijd van zes jaar verwerven kleuters nieuwe kennis eerder toevallig. Er is nog geen specifieke vorm van concentratie aanwezig bij het opdoen van kennis. Het kind is zich op die leeftijd nog niet bewust van fouten die het maakt. Onderzoek (recent en historisch onderzoek) wijst immers uit dat kleuters gedragskenmerken vertonen die ongunstig zijn voor taakgebonden leren, voor het leren volgens een door de volwassene georganiseerd programma van leertaken. Werkblaadjes zijn al te vaak op zo’n programma gebaseerd. Van Parreren (1991) beschrijft het zo:

Vorbereidende programmaatjes in het kader van voorbereidend lezen, schrijven of rekenen die direct afsteveneren op het aanleren van specifieke technieken, zijn niet aangewezen in de kleuterleeftijd. Ze leiden hoogstens tot succes op korte termijn en zijn voor de cognitieve, sociale en persoonlijkheidsontwikkeling van het jonge kind nadelig... En verder: *‘Kleuters zijn sterk gericht op het aanschouwelijke, dit wil niet zeggen dat kleuters geen abstracties kunnen verwerven, maar wel dat ze zich op een meer ongedwongen manier en bij voorkeur met de waarneembare aspecten van dingen en situaties bezig houden. Hun verinnerlijkte handelingen (hun abstractievermogen) zijn dus vooral perceptieve en nog geen in eigenlijke zin mentale handelingen. Bovendien kunnen kleuters nog onvoldoende strategisch handelen in wat moeilijker taaksituaties en zijn ze dus weinig geneigd*

om hun werkwijze bij een taak op grond van opgedane ervaringen te verbeteren. In spelactiviteiten is verbetering van de wijze van handelen op grond van ervaring in de kleuterleeftijd wel een regelmatig verschijnsel.

Ook het ervaringsgericht onderwijs pleit voor een (her)waardering van het exploreren, het spelen, het handelen, het beleven door het kind.

Ontwikkelingspsychologen zijn het er duidelijk over eens dat kleuters voornamelijk leren door te manipuleren, te experimenteren, te handelen en te verwoorden. Dit geldt eens te meer voor kleuters die op een of ander domein ontwikkelingsachterstand vertonen.

Met het invoeren van contractwerk pleiten we dus niet voor een georganiseerd programma van leertaken. Contractwerk moet een **middel** zijn om kinderen aan te zetten tot spelen en experimenteren zodat de ontwikkelingsdomeinen waar ze uit zichzelf minder toe komen worden gestimuleerd.

1.3 VRAGEN DIE KUNNEN LEVEN BIJ JOU OF BIJ HET TEAM

Leren de kinderen wel wanneer ze zelfstandig aan het werk zijn? Of wanneer ze zelf voor een opdracht mogen kiezen? In hoeverre leren de kinderen iets wanneer ik hun een open opdracht aanbied?

... Het feit dat spelen de dominerende activiteit van kleuters is, wil niet zeggen dat zij niet leren. Ze leren wel degelijk en ze leren heel veel, maar niet op basis van de leeractiviteit die voor oudere kinderen en volwassenen kenmerkend is. Kleuters leren namelijk al spelende, tijdens en door hun spelactiviteit... (Van Parreren, 1991)

Ook Rogers en Maslow hebben er op gewezen dat kinderen tijdens hun ontwikkeling steeds voor de keuze staan: kiezen voor het veilige, het bekende of op de uitdaging van het nieuwe ingaan.

Emotioneel gezonde kinderen willen vooruit. Kinderen met emotionele moeilijkheden zijn bang om de stap in het onbekende te zetten en blijven daarom liever bij het vertrouwde.

Het komt er dus op aan om enerzijds te vertrouwen op de motivatie van de kinderen, de kinderen te kennen en te observeren om na te gaan of ze in ontwikkeling zijn. Daarvoor bestaan geijkte methoden zoals 'Betrokkenheid meten' van F. Laevers (1993).

Anderzijds is het van groot belang om kinderen met emotionele moeilijkheden snel op te sporen om hen extra te begeleiden en te motiveren. Contractwerk is daartoe een uitstekend hulpmiddel.

Vooraleer je met contractwerk start hou je best een teamgesprek over de doelen en de visie die jullie op contractwerk hebben. Je vindt een leidraad voor een dergelijk gesprek in bijlage 6 van dit boek. Je kan deze leidraad zowel gebruiken bij een verkennend gesprek vooraleer contactwerk te starten als bij de evaluatie van contractwerk dat al loopt op school.

1.4 VERSCHILLENDE VORMEN VAN CONTRACTWERK

Contractwerk kan op verschillende manieren worden georganiseerd. We geven hieronder drie mogelijkheden. Wij opteren voor het streven naar het combineren van de tweede en de derde mogelijkheid met dien verstande dat mogelijkheid 1 enkel wordt aangewend als voorbereidende stap en dat mogelijkheid 2 en 3 eerst afzonderlijk ‘ingeoefend’ worden om daarna tot een combinatie van deze mogelijkheden te komen.

Op deze manier krijgen zowel de leerkracht als de kinderen de gelegenheid om stilaan aan de werkvorm ‘contractwerk’ te wennen. De organisatie ervan wordt stapsgewijs opgebouwd en wordt voor beide partijen hanteerbaar gehouden. Het geeft ook een betere garantie op een ordelijke en overzichtelijke organisatie op lange termijn.

Hoe lang je aan elke vorm moet werken alvorens over te gaan naar de volgende stap zal afhangen van het ontwikkelingsniveau van de kleuters en van de snelheid waarmee jij als leerkracht deze didactiek verwerft.

Mogelijkheid 1: werken met een identiek pakket voor alle kinderen

De opdrachten die de kleuters krijgen zijn voor iedereen dezelfde. Ze zijn dus nog niet aangepast aan de noden van het kind, het niveau of de interesse. Dit is alleen maar een manier om met contractwerk te starten. Je kunt dit de eerste paar weken toepassen om de kleuters vertrouwd te maken met de afspraken, de organisatie en het zelfstandig werken. Je geeft jezelf daarbij ook de tijd om te ervaren hoe het loopt, welke afspraken er nodig zijn, welke afspraken je eventueel moet bijsturen, op welke punten je moet letten om de organisatie vlot te laten draaien, wat je eventueel moet aanpassen in de inrichting van de klas, welk aanbod aan leesfriezen en opdrachtkaarten je bijkomend nodig hebt...

Als de kleuters de werkwijze onder de knie hebben, voldoende zelfstandig aan de slag kunnen en geleerd hebben om elkaar te helpen, ga je over naar mogelijkheid 2.

Mogelijkheid 2: werken met individuele opdrachten voor elk kind

Hierbij houd je bij het opstellen van de opdrachten voor elk kind, rekening met het niveau, de noden en de interesses van elk kind. Je baseert je daarvoor op de observaties die je doet. Het contractwerk en het individueel, gedifferentieerd werken dat daaraan is ver-

bonden, geven je meteen ook de gelegenheid om meer en diepgaander te observeren. Er komt dus eigenlijk een wisselwerking op gang tussen het observeren en het contractwerk. In het kader van zorgverbreding is dit een grote troef!

Je kunt het opgegeven contractwerk bijhouden op een overzichtsblad (zie 10, bijlage B2 en B3) zodat je na verloop van tijd ook een evolutie kunt zien.

Ten eerste in jouw manier van werken en observeren: je zult merken dat je na enige tijd beter, grondiger en nauwkeuriger de noden van de kleuters kunt definiëren.

Ten tweede in de evolutie die het kind doormaakt. Wanneer je bijvoorbeeld vaststelt dat je eerst veel contractwerk rond fijne motoriek moest geven omdat dit bij de kleuter een werkpunt was, en dat je na enkele maanden eigenlijk nog zelden een opdrachtje moet geven om dit bij te sturen, weet je dat het kind op dat vlak een positieve evolutie heeft doorgemaakt.

Een mogelijke tussenstap tussen mogelijkheid 1 en mogelijkheid 2 kan zijn: kleuters per vier een ander, meer gedifferentieerd contractwerk geven. Zorg er dan voor dat de ‘groepjes’ heterogeen zijn samengesteld zodat in elk groepje een kind zit dat andere kinderen bij de opdrachten kan helpen en ondersteunen. Wanneer je bijvoorbeeld vier kleuters de opdracht geeft om te boetseren plaats je daar één kind bij waarvan je weet dat het vaardig is in het boetseren en ideeën heeft die het aan anderen kan overbrengen.

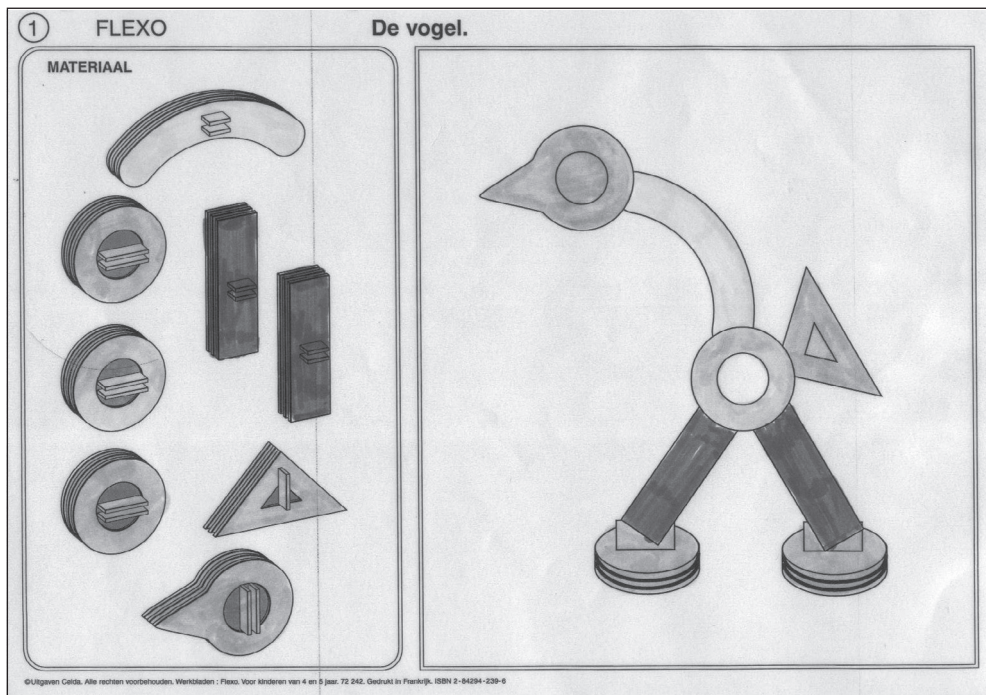
Zaken waar je moet op letten bij het geven van (individueel) contractwerk:

- Zorg ervoor dat de voorwaarden om tot contractwerk te komen eerst zijn vervuld (zie 3.1, 3.2 en 3.3)
- Probeer kleuters met hetzelfde ‘werkpunt’ op hetzelfde moment een opdracht te geven om daaraan te werken. Zorg er dan ook voor dat dit binnen dezelfde hoek kan gebeuren. Het maakt het voor jou gemakkelijker om het te begeleiden. Bijvoorbeeld: drie kleuters die moeite hebben met de Nederlandse taal, laat je op hetzelfde moment in de luisterhoek naar hetzelfde verhaal luisteren op cd. Daarna kun je die kleuters vragen om het verhaal, samen en aanvullend bij elkaar, te vertellen aan jou of aan de groep kleuters. Dit motiveert de kleuters om goed naar het verhaal te luisteren (ze weten dat ze het daarna mogen vertellen) en biedt hun voldoende veiligheid om het aan te durven (ze zijn immers met drie, ze kunnen elkaar steunen).
- Bied elk nieuw spel, elk nieuw materiaal of elke opdracht die voor het eerst gegeven wordt eerst in een kleine groep aan (zie mogelijkheid 3).
- Zorg ervoor dat, wanneer je een opdracht geeft, deze ook praktisch realiseerbaar is. Bijvoorbeeld: een gezelschapsspel vraagt dat minstens twee, maar ook niet meer dan vier, kleuters tegelijkertijd deze opdracht hebben. Je kunt een gezelschapsspel immers niet alleen spelen en zo houd jij je handen vrij om andere kinderen te begeleiden of om in te gaan op vragen.

Mogelijkheid 3: werken met kleine, begeleide groepjes

Je gaat op het moment dat de grote groep kleuters bezig is met contractwerk, zelf een kleine groep kleuters begeleiden. De bedoeling daarvan kan tweeërlei zijn:

- Je begeleidt een groepje kinderen om een nieuw spel of nieuw materiaal te leren gebruiken of een nieuwe opdracht te leren kennen, zodat ze het daarna zelfstandig kunnen hanteren/doen in de hoeken. Zorg er daarbij voor dat er in dit groepje altijd minstens twee kinderen zitten waarvan je weet dat zij daarna het spel kunnen 'doorgeven' aan andere kleuters. Ze moeten mondig genoeg zijn en de spelregels kunnen onthouden. Een volgende keer kun je dan het spel aanbieden in de hoeken en vragen aan een van deze kinderen om het spel mee te begeleiden. Zo geef je de kleuters een stuk verantwoordelijkheid en het zorgt meteen voor een goed gevoel bij het kind dat deze opdracht krijgt. Om het kind te ondersteunen bij deze taak kun je eventueel de spelregels of de diverse stappen van het spel visualiseren d.m.v. een opdrachtkaart en/of foto's.

Flexo: voor kinderen van 4-7 jaar (Uitg. Celda)

- Je begeleidt een groepje kinderen met specifieke noden. Bijvoorbeeld met een groepje kinderen dat moeite heeft met ‘synchroon tellen’ ga je een ganzenbordspel spelen om dat synchroon tellen te oefenen.
- Je kunt ook kleuters in de klas hebben die zich moeilijk kunnen uitdrukken en daarom vaak agressief of ongeoorloofd gedrag vertonen. Je kunt dan met deze kleuters werken rond het uiten van gevoelens.
- Zorg ervoor dat je mogelijkheden 2 en 3 aanvankelijk nog niet combineert. Geef de kleuters en jezelf de tijd om te wennen aan het werken met individuele opdrachten. Als de kleuters mogelijkheid 2 goed gewoon zijn (en dat zal ook een beetje afhangen van de groep kinderen die je dat jaar in de klas hebt), kun je de mogelijkheden 2 en 3 combineren.

1.5 DOELEN BIJ HET CONTRACTWERK (ONTWIKKELINGSPLAN, ODET, OVSG)

Contractwerk sluit aan bij de leerplannen van het onderwijs, zowel in Vlaanderen als in Nederland. Voor meer concrete informatie zie www.lannoocampus.com

1.6 VOORDELEN VAN CONTRACTWERK

1.6.1 VOORDELEN VOOR DE KINDEREN

- Kinderen leren zelf keuzes maken en beslissingen nemen. Ze denken na over wat ze willen gaan doen en hoe ze het zullen doen. Ze plannen wat ze nodig hebben, waar ze gaan werken, hoeveel tijd ze nodig hebben...
- Kinderen leren hun verantwoordelijkheden opnemen. Sommige kleuters kunnen zichzelf moeilijk een taak opleggen, het ontbreekt hen aan zelfdiscipline. Door zelf te leren bepalen wanneer ze een taak zullen aanpakken wordt zelfdiscipline bijgebracht.
- Kinderen leren omgaan met sociale controle. Kleuters ervaren dat een bepaalde vorm van sociale controle nuttig kan zijn om de leefbaarheid in de groep te handhaven. Bijvoorbeeld: wanneer niet iedereen opruimt wordt de klas een rommeltje waarin niemand nog goed kan functioneren.
- Kinderen ontwikkelen de wil om door te zetten.
- Kinderen ontwikkelen een zoekgedrag om zelfstandig problemen op te lossen.

De zandtafel wordt een watertafel

- Kinderen leren selectief en kritisch gebruik maken van informatie door het werken met leesfriezen en opdrachtkaarten.
- Kinderen leren hun eigen prestaties kritisch te evalueren. Door de volledigheid van materialen die ze nodig hebben te leren controleren, door na te gaan of hun taak goed en volledig afgewerkt is, door het controleren van de netheid na het opruimen, ...
- De zelfstandigheid van de kinderen vergroot door het zelf uitvoeren van een taak in de diverse hoeken.
- Er ontstaat coöperatief leren: kinderen kunnen samenwerken, hulp krijgen van of hulp geven aan medeleerlingen. Op die manier groeit ook het sociale bewustzijn en het sociaal engagement, ook op andere gebieden waardoor ze bv. ook op de speelplaats beter met elkaar kunnen omgaan.
- Kinderen ontwikkelen tijdsbesef: ze ervaren dat tijd gedurende een week vermindert, dat de dagen van de week steeds terugkomen, dat je tijd nodig hebt om een taak uit te voeren, dat sommige dingen meer tijd vragen dan andere...

Dit zijn allemaal vaardigheden die kinderen nodig hebben in het latere, dagelijkse leven.

1.6.2 VOORDELEN VOOR LEERKRACHT EN KINDEREN

- Het werktempo is aangepast aan het eigen tempo van het kind waardoor er geen ‘dode momenten’ meer vallen in het groepsgebeuren. Vlugge kleuters hoeven niet meer te wachten tot de juf aangeeft wat ze verder kunnen gaan doen. Langzame kleuters komen niet onder druk te staan. Dit verhoogt het algemeen welbevinden van leerkracht en kleuters in de klas.
- De betrokkenheid op het leren wordt veel groter waardoor kinderen ook sneller en intenser leren. Het klasgebeuren wordt daardoor voor jou, als leerkracht én voor de kinderen aangenamer.

1.6.3 VOORDELEN VOOR DE LEERKRACHT

- Je hebt meer tijd om tijdens het werken in hoeken de kinderen te observeren en ontdekt daardoor sneller de verschillen en de eventuele moeilijkheden bij elk kind op gebied van niveau, tempo en interesse en je kunt op basis daarvan efficiënt en doelgericht differentiëren. Je weet bijvoorbeeld veel sneller over welke handelings- en taalgebruiksmogelijkheden een kind beschikt om te kunnen spelen.
- Je leert veel samen mét de kleuters, over de kleuters en over hun ontwikkelingsniveau. Je ontdekt op die manier sneller welke kleuters het moeilijk hebben. Je kunt sneller

bepalen welke hulp een kind nodig heeft en aldus een echt zorgverbredende werking opzetten.

- Je kunt begrippen, motorische, muzische, taal- en rekenvaardigheden en denkontwikkeling ... op een meer afwisselende manier aan bod laten komen.
- Je kunt je intenser bezig houden met begeleiden daar waar nodig blijkt. De sfeer in de klas wordt rustiger en de relatie leerkracht/kind wordt sterker.
- Er ontstaat meer horizontale samenhang (geïntegreerd werken) tussen de verschillende vaardigheden, attitudes en competenties van elk kind. Een kind dat zelfstandig een opdracht leert uitvoeren moet immers een beroep doen op zijn denkontwikkeling om de opdracht te begrijpen en stapsgewijs uit te voeren, op zijn sociale ontwikkeling om hulp te durven vragen of bieden, op zijn taalontwikkeling om uitleg te kunnen vragen of geven...
- Je kunt intenser werken aan sociale vaardigheden omdat de kleuters betrokken worden in elkaars leerproces. Ze ervaren dat ze elk op hun manier iets kunnen bijbrengen aan of iets kunnen leren van de ander.

De schildershoek